

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ У ПОЗААУДИТОРНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У ході науково-пошукової роботи виявлено, що формування педагогічної культури майбутніх учителів є одним із важливих аспектів їх професійної підготовки, який сприяє розвитку логічного мислення особистості у процесі модульно-розвивальної підготовки. Обґрунтовано основні модулі позааудиторної діяльності студентів для засвоєння культурологічних знань.

Обґрунтування наукової проблеми передбачає розкриття сутності формування педагогічної культури студентів в позааудиторній діяльності та обґрунтування технологій модульно-пізнавального, модульно-технологічного, модульно-розвивального спрямування через різноманітні форми навчально-пізнавальної діяльності майбутніх вчителів фізичної культури, що розкривається за допомогою запропонованих модульно-розвивальних аспектів [1, 5].

Мета статті — дослідити технологічні аспекти динаміки стану формування педагогічної культури у студентів; обґрунтувати основні модулі позааудиторної діяльності студентів для засвоєння культурологічних знань.

Модульно-пізнавальний аспект. Проведення дослідження, здійснення формуючого експерименту, мета якого довести або спростувати положення науково-пошукової роботи про те, що сконструйована нами система формування педагогічної культури у студентів сприяє активізації засвоєння культурологічних знань майбутніми вчителями фізичної культури, підвищує ефективність педагогічної діяльності викладачів у процесі реалізації нормативних курсів через різноманітні форми навчально-пізнавальної діяльності майбутнього вчителя.

Модульно-розвивальний аспект освітньої технології (англ. «an educational technology») часто називають напрямком закордонної підготовки, що має на меті підвищення ефективності освітнього процесу, який гарантує досягнення позитивного результату у формуванні педагогічної культури студентів вищих навчальних закладів.

Термін «технологія» визначається як *наука техніки*, отже, управління освітньою технологією — це наука про організацію техніки професійної освіти, тобто культурологічна підготовка студентів має передбачити одержання системи культурологічних знань з кожного курсу (дисципліни).

Власне, в нашому дослідженні у поняття технологія формування педагогічної культури ми вкладаємо комплекс ланок, який включає: прогнозування запланованих результатів в культурологічній підготовці особистості; засоби діагностики динаміки стану модульно-розвивальної підготовки; підбір обґрунтованих моделей навчання; критерії вибору оптимальної моделі для одержання конкретних умов у розвитку набуття знань педагогічної культури.

Моульно-технологічний аспект. Науковий термін «культура» (від латинського cultura — *виховання, освіта, розвиток*) — сукупність практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства, які відображають історично досягнутий рівень розвитку суспільства й людини і втілюються в результати продуктивної діяльності.

Культура мови — дотримання усталених норм вимови, слова — та формовживання побутових фраз.

Культура поведінки — дотримання основних вимог і правил людського співжиття, уміння віднаходити правильний тон у спілкуванні з оточуючими.

На основі поданих вище наукових термінів у дослідженні ми ввели поняття «культурологічні погляди».

Культурологічні погляди студентів — це інтегративне об'єднання практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства, які відображені у свідомості особистості і реалізуються через дотримання усталених норм вимови, основних вимог і правил людського співжиття та конкретну діяльність особистості.

Ми зробили спробу охарактеризувати у ході пошукової роботи окремі компоненти таксономії цілей поведінки особистості у побуті. Серед них виділяємо:

– когнітивний (пізнавальний) компонент. Сюди входять цілі: від запам'ятовування і відтворення вивченого матеріалу до розв'язання проблеми, в ході якого необхідно переосмислити набуті знання, будувати їх нові співвідношення з попереднім вивченими ідеями, методами, способами дій, включаючи створення нового бачення проблеми. За даними експертних оцінок, а також на основі аналізу наукової літератури та анкет викладачів виявили, що до пізнаваної сфери належать більшість цілей навчання та поведінки студентів, які висуваються нормативними документами щодо професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури.

Теоретична діяльність особистості сама по собі не приводить до змін у предметах і явищах зовнішнього світу, але дає змогу передбачати їх, завчасно прогнозувати майбутні наслідки. Психологічна діяльність студента називається тому теоретичною, що дає можливість вдосконалювати результати практичних дій. Отже, теоретично-пізнавальні види побутової діяльності займають не тільки провідне місце в інтелектуальному розвитку майбутніх фахівців, а й визначають успіх у п формуванні педагогічної культури;

– афективний (емоційно-ціннісний) компонент. До нього належать цілі формування емоційно-особистісного ставлення до явищ навколишнього світу, починаючи від простого сприйняття, інтересу, готовності реагувати на засвоєння ціннісних орієнтацій і їх взаємодії та активного прояву. Цей компонент включає також цілі, які передбачають формування інтересів і нахилів у поведінці особистості, переживання тих чи інших почуттів, формування ставлення до реальної дійсності, свідомості студентів та її вияву у розумінні завдань педагогічної культури.

Для розуміння теорії педагогічної культури важливо знати певні закономірності формування нових розумових дій, уміти передбачати різні види пізнавальної побутової діяльності, що сприяє засвоєнню культурологічних знань. Формування культурологічних поглядів відбувається під впливом дій зовнішніх, матеріальних, бо вони дають можливість невидимі внутрішні дії зробити видимими (доступними), показати їх зміст студентам, зробити зрозумілими для кожного;

– психомоторний компонент. До нього належать цілі, які пов'язані з формуванням тих чи інших видів рухомої (моторної, маніпулятивної) побутової діяльності, нервово-м'язевої координації, необхідної для формування педагогічної культури праці. Він містить порівняно невелику кількість цілей із загальної навчальної мети, зокрема, виконання письмових завдань, удосконалення мовлення при вивченні іноземних мов, вправи фізичного виховання та трудового навчання.

Проводячи дослідження, переконалися, що створення надійної, достовірної системи цілей у формуванні педагогічної культури студентів — питання динамічне і складне, яке цікавить не тільки теоретиків-педагогів, а й насамперед викладачів-практиків і має певні причини;

– концентрація зусиль на головному. Користуючись технологією формування культурологічних поглядів, викладачі вищих закладів освіти повинні вміти не тільки виділяти і конкретизувати цілі, а й впорядковувати їх, визначати першочергові завдання, порядок і перспективи майбутньої побутової навчально-пізнавальної діяльності студента;

– ясність і гласність спільної роботи викладача і студентів. Конкретні навчально-пізнавальні цілі у формуванні культурологічних поглядів дають можливість викладачеві пояснити студентам орієнтири в їх загальній побутовій навчально-пізнавальній діяльності, обговорити разом з ними механізм їх реалізації;

– створення еталонів оцінки результатів побутової навчально-пізнавальної діяльності. Звертання до чіткого формулювання цілей формування культурологічних поглядів, які виражаються через результати побутової діяльності, піддаються більш надійній і об'єктивній оцінці. Це дає змогу систематично формувати у студентів об'єктивні оцінні навички.

Головна особливість процесу засвоєння побутових пізнавальних дій полягає у тому, що такі дії завжди є активними: культурологічні знання можна передати тільки тоді, коли їх беруть, тобто коли студенти виконують певну творчу діяльність, у процесі якої формуються основи культури педагогічної праці та побуту.

Отже, процес засвоєння культурологічних знань — це завжди виконання певних пізнавальних дій, усвідомлення їх суті. Викладач повинен бути впевнений, що студенти володіють усією необхідною системою пізнавальних навичок, реальних дій, які являють собою

уміння здобувати майбутню професію. Дія — це одиниця аналізу побутової праці студента. Викладач має знати, передбачати її структуру, функціональні можливості, основні риси, етапи та закономірності становлення творчої особистості, яка володіє культурою педагогічної праці.

Будь-яка людська дія завжди спрямована на певний предмет, культурологічне поняття чи явище. Наприклад, студент аналізує поняття теорії відносності, вивчає будову комп'ютера, норми і правила поведінки, прилучається до наукової діяльності. Отже, дія завжди цілеспрямована, і в процесі її виконання досягається певний результат у формуванні культурологічних поглядів. Він може збігатися з поставленою метою у формуванні педагогічної культури, а може й всупереч з нею.

Мета культурологічної дії нерозривно пов'язана з таким важливим компонентом, як мотив культурологічної діяльності. Мотив спонукає студента ставити і досягати різноманітних результатів, виконувати відповідні побутові дії. Коли мотиви не обґрунтовані, не усвідомлений кінцевий результат, навчання як вид побутової пізнавальної діяльності втрачає сенс.

У структуру будь-якої дії входить та чи інша система операцій, за допомогою яких ця дія виконується. Так, для дії порівняння необхідно виділити ознаку (основу для порівняння), на базі якої будуть порівнюватися предмети. Потім за результатами порівняння робиться висновок, який дозволяє завершити пізнавальну дію у процесі формування педагогічної культури; наступний компонент — орієнтовна основа дії. Це — система умов, на яку реально спирається студент при виконанні певних дій. Важливо знати, що ця система умов культурологічної діяльності може бути подана з різних позицій. Ці умови можуть відбивати окремі особливості конкретного випадку, а можуть фіксувати і загальні, суттєві для цілого класу явища.

У процесі дій із засвоєння основ культури педагогічної праці та побуту студент проявляє свою індивідуальність, яку необхідно враховувати під час організації побутової навчально-пізнавальної діяльності майбутнього фахівця.

Модульно-розвивальний аспект. Побутова пізнавальна діяльність у формуванні педагогічної культури студентів — це цілісна система взаємопов'язаних між собою елементів процесу формування культурологічних знань, які під час реалізації навчально-пізнавальної мети забезпечують виконання трьох основних функцій педагогічної культури:

- а) орієнтувальної;
- б) виконавчої;
- в) контрольно-коригувальної.

Основною є орієнтувальна частина діяльності. Вона забезпечує успіх дії. Її особливості можна представити як складний психологічний процес використання орієнтувальних операцій.

Особливості побутової пізнавальної діяльності полягають у реалізації таких основних компонентів:

- а) матеріальна форма дії (виконання студентами певних операцій у лабораторії, під час педагогічної практики);
- б) перцептивна форма дії (фіксація предметів за допомогою зорового сприймання);
- в) словесна форма дії (бесіда, пояснення та обґрунтування культурологічних завдань);
- г) розумова форма дії (попереднє виконання дій у свідомості, розвиток культурологічного мислення).

Таким чином, природа та механізм засвоєння знань з основ культури праці та побуту є складовою технології формування культурологічних поглядів, основою побутової діяльності.

У процесі дослідження виходили з того, що кожне соціальне явище має свою історію, яка охоплює процес її зародження, становлення, конкретизації, формування та реалізації. Свідомість, охоплена в генетичному аспекті, може бути визначена об'єктивно у певних межах. У такому разі вона окреслюється як явище закономірне, а не випадкове, як феномен, що має внутрішню логіку, а не щось штучно сконструйоване.

Завдання дослідження полягало в тому, щоб обґрунтувати свідомість особистості студента вищого закладу освіти в її реальних взаємозв'язках із формуванням культурологічних поглядів, іншими явищами суспільного життя. Тільки в такому разі воно розкривається достатньо повно у формуванні педагогічної культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи: Курс лекцій: модульне навчання. — К.: ІСДО, 1993. — 220 с.
2. Амонашвілі Ш. Д. Психологічні основи педагогіки співробітництва. — К.: Освіта, 1991. — 110 с.
3. Кремень В., Ткаченко В. Україна: шлях до себе. Проблеми суспільної трансформації: Навчальний посібник. — К., 1998. — 446 с.
4. Нісімчук А. С. Педагогіка: Підручник. — К.: Атіка, 2007. — 344 с.
5. Рудницька О. П. та ін. Основи педагогічних досліджень. — К.: Експрес-об'ява, 1998. — 142 с.

Алла СЕМЕНОВА

**ПРОГНОСТИЧНА МОДЕЛЬ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПАРАДИГМИ
ЯК КОНЦЕПТ СИСТЕМИ ПАРАДИГМАЛЬНОГО МОДЕЛЮВАННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ**

У статті розкрито сутність побудови прогностичної моделі особистісно-професійної парадигми як концепта та системоутворюючого чинника системи парадигмального моделювання професійної підготовки майбутніх учителів. Підґрунтям такої діяльності автор визначає фрактальний принцип синергетики, який віддзеркалює важливість принципу самоподібності для сучасної освіти.

Професійна підготовка майбутніх учителів належить до систем, що самоорганізуються, та є самостійним об'єктом аналізу з позиції синергетики. Основи парадигмального моделювання з точки зору педагогічної синергетики до теперішнього часу не були предметом спеціальних досліджень у теорії професійно-педагогічної освіти. На нашу думку, проблема розробки стратегій модернізації освіти невід'ємно пов'язана із системним прогнозуванням, що забезпечує цілісність оновлення, приведення до відповідності зі змінами, які здійснюються в просторі нашої держави з урахуванням загальносвітових тенденцій шляхом впровадження системи парадигмального моделювання.

Парадигми освіти відрізняються певними ідеалами і нормами. Втім, на нашу думку, вони мають однакові складові — імператив, інновацію, самовдосконалення, прогнозування та складають вертикальну ієрархічну структуру: науково-педагогічні парадигми належать до досліджень, які вже відбуваються, характеризуючи онтологічні і гносеологічні уявлення про освіту і науку; освітні — визначають конкретні підходи, процеси проектування і власне реалізації освітнього процесу; педагогічні — розкривають особливості, що є притаманними визначеному педагогічному суспільству, забезпечуючи пріоритетну концентрацію тільки на декількох (можливо і взаємовиключних) визначених цілях, завданнях, напрямках [9, 6].

Наступним ступенем структури парадигм в освіті нами визначено особистісно-професійну парадигму як систему поглядів і уявлень, у межах яких особистість сприймає оточуючий світ і передбачає майбутні зміни, що має конкретні логічно пов'язані та взаємозумовлені складові: онтологічну — імператив та гносеологічні — інновацію, самовдосконалення, прогнозування, а також характеризується функціональністю, розповсюдженістю, адаптивністю, динамізмом, поліваріантністю та керованістю.

Вітчизняні дослідники (І. Бех [3], М. Євтух [5] І. Зязюн [6], О. Савченко [8], С. Сисоєва [10], М. Чобітько [12] та ін.) наголошують про необхідність розгляду студента як суб'єкта, котрому необхідно допомогти в його самоорганізації. Таку самоорганізацію науковці розглядають як продукт роботи його внутрішньо-особистісних механізмів розвитку. Змістовну складову прогнозування становлять знання, які необхідні для отримання прогнозу (про розвиток процесу або явища у минулому, про теперішній час, поточна інформація про об'єкт прогнозу тощо).

Функціонування особистісно-професійних парадигм учителів є об'єктивним педагогічним явищем в освітньому просторі педагогічного навчального закладу на основі розвитку, реалізації загальних і конкретних цілей освіти, що пов'язані з умовами освітнього процесу, особистісно-професійними особливостями суб'єктів. Більш високий рівень професійної діяльності вчителя характеризує вищий рівень функціонування особистісно-професійної парадигми.